

MUISTIO

11. helmikuuta 2015

Vastaus Pohjoismaiden neuvoston kirjalliseen kysymykseen E 33/2014

Ruotsin kemikaaliviranomainen on julkaissut raportin, jossa ehdotetaan lisääntymiskykyä heikentävien ja hormonitoimintaa häiritsevien ftalaattien käytön asteittaista lopettamista Ruotsissa.

Kemikaaliviranomainen suosittaa raportissa Ruotsin hallitukselle, että se käynnistää toimia sekä kansallisesti että EU:n tasolla tavoitteena lopettaa haitallisten ftalaattien käyttö rakennusalailla.

Pohjoismaiden neuvoston jäsenet Annicka Engblom (M), Christina Gestrin (rkp), Sara Karlsson (S) ja Knut Storberget (A) ovat kemikaaliviranomaisen raportin pohjalta esittäneet kysymyksen Pohjoismaiden hallituksille. Kysymys E 33 koskee muun muassa Pohjoismaiden yhteistyösuunnitelmia sisäilmaa koskevien sääntöjen laatimisessa ja täytäntöön panemisessa ftalaattien käytön rajoittamiseksi rakennusmateriaaleissa.

Vastaus on koordinoitu Islannin, Norjan, Ruotsin ja Suomen kanssa, mutta Suomi ei ole esittänyt huomautuksia. Alla on eri maiden antamat vastaukset alkuperäisessä muodossaan.

Noria:

Kaikkein tehokkaimpana keinona rakennusmateriaalien (ja mahdollisesti muiden tuotteiden) haitallisten ftalaattipäästöjen vähentämisessä toimivat kansainväliset rajoitukset koskien tuotantoa, markkinoille saattamista (tuonti mukaan lukien) ja aineiden käyttöä sekä näitä aineita sisältävien valmisteiden tuontirajoitukset.

Viittaamme ehdotukseen useissa tuotteissa, kuten rakennusmateriaaleissa, käytettävien lyhytketjuisten ftalaattien (DEHP, DBP, BBP ja DIBP) EU-kiellosta, joka ei saanut tukea ECHA:n komiteoissa. Jotta vähennysehdotus menisi tulevaisuudessa läpi, sen tulisi pohjautua uuteen riskiarviointiin, johon sisältyisi päivitettyä tietoa altistumisesta (sisältäen muun muassa aineiden pitoisuudet tuontitavarassa sekä biomonitoroinnin). Pohjoismaiden yhteistyö voisi arviomme mukaan toimia tarvittavien toimien uudelleenarvioinnin pohjana paremman tietopohjan luomiseksi, erityisesti koskien pitoisuuksia tuontitavaroissa (articles), uudempaa ihmisiä koskevaa biomonitorointidataa sekä sisäilman ja pölyn sisältämien ftalaattien mittausta, erityisesti lastenhuoneissa. (vrt. artikla 69 2.)

Islanti:

Islannin laissa nro 144/2014 on pykälä siitä, että rakennusmateriaalien soveltuvuudesta on tehtävä ilmoitus REACH-lainsäädännön artiklan 57 kattamien aineiden osalta (vrt. artikla 10 markkinoinnista ja rakennusmateriaalien soveltuvuudesta). Pykälässä viitataan Euroopan komission erityistä huolta aiheuttavien aineiden ehdokasluetteloon. Luettelon aineet käyvät läpi erityisen arvioinnin, jonka tuloksena ne mahdollisesti sisällytetään luvanvaraisten aineiden luetteloon. Islannin rakennusviranomaisen valvoo Islannissa käytettävien rakennusmateriaalien käyttöä, ftalaatit mukaan lukien.

Islannin ympäristöhallituksella on ohjeita vihreään elintapaan verkkosivustossaan <http://www.ust.is/einstaklingar/graenn-lifsstill>. Ympäristöhallitus antaa terveyden ja ympäristön huomioivia neuvoja muun muassa koulutarvikkeiden hankintaan. Tietoa on muun muassa ftalaattien haitallisista vaikutuksista pehmeässä muovissa ja kumissa sekä tavoista välttää näitä aineita koulujen hankinnoissa. Tämän lisäksi ympäristöhallitus on käynnistänyt Islannin suurimman ympäristöjärjestön (Landvernd) kanssa yhteistyöhankkeen. Landvernd johtaa vihreä lippu -hanketta Islannin kouluissa. Hankkeen tavoitteena on kannustaa ympäristömyötäisempiin hankintoihin Islannin kouluissa.

Ruotsi:

Kuten kirjeessä mainitaan, Ruotsin kemikaaliviranomainen on laatinut hallituksen toimeksiannosta raportin, jossa ehdotetaan lisääntymiskykyä heikentävien ja hormonitoimintaa häiritsevien ftalaattien käytön asteittaista lopettamista Ruotsissa. Raportti on tällä hetkellä lausuntokierroksella. Lausuntoja voidaan antaa 31. maaliskuuta 2015 asti.

Ruotsin hallitus on antanut kemikaaliviranomaiselle uuden toimeksiannon vuonna 2015 tehdyn hallituspäätöksen myötä. Toimeksiannon mukaan kemikaaliviraston tehtävänä on tutkia, onko tarvetta ottaa täyttöön kansallisia rajoituksia rakennusmateriaalien haitallisten aineiden määrän rajoittamiseksi, jotta estetäisiin lasten altistumista näille aineille. Mahdolliset ehdotukset uusiksi säännöiksi on tehtävä lakiehdotuksen muodossa ja niiden mukaan on liitettävä seurausten arviointi, joka on laadittava mahdollisimman pitkälle sääntelyn yhteydessä suoritettavaa seurausten analyysia koskevan säädöksen 6. ja 7. pykälän mukaisesti. Lisäksi on suoritettava riskienarviointi. Seurantaselvitykseen tulee sisältyä myös analyysi vaikutuksista muiden maiden kanssa käytävään kauppaan. Rakennusviraston ja kansanterveysviranomaisen kanssa on pidettävä neuvonanto sen jälkeen, kun alan toimijoiden kanssa on käyty vuoropuhelua. Työstä on annettava selvitys viimeistään 1. joulukuuta 2015.

Ruotsin kemikaaliviranomainen ja Tanskan ympäristöhallitus sopivat viime syksynä kauaskantoisen viranomaisyhteistyön käynnistämisestä kemikaalikysymyksissä. Nämä kaksi viranomaista ovat yhdessä tunnistaneet useita yhteistyöalueita, ja yhteistyötä voidaan tehdä muun muassa erityistä huolta aiheuttavien aineiden osalta.

Muita yhteistyöaloja ovat:

- EU:n piirissä tehtävä työ toimenpideohjeiksi
- EU:n REACH- ja CLP-asetusten sekä muun kemikaalilainsäädännön kehittäminen
- Valvonnan ja tavara-analyyysien koordinointi

- Kansalaisille ja käyttäjille suunnattu tiedotus tietoisuuden lisäämiseksi hankintoja tehtäessä

Tanska:

Tanska tukee aloitetta pohjoismaisen yhteistyön kehittämistä EU-lainsäädännön mukaisten sisäilmaa koskevien sääntöjen laatimisessa ja täytäntöön panemisessa ftalaattien käytön rajoittamiseksi rakennusmateriaaleissa. Tanska on jo käynnistänyt kauaskantoista yhteistyötä Ruotsin kemikaaliviranomaisen kanssa ja yhteistyön tiivistäminen olisi sopusoinnussa nykyisten toimien kanssa.

Päätelmä:

Edellä esitetystä ilmenee, että Norja, Ruotsi ja Tanska tukevat pohjoismaista yhteistyötä sisäilman laatuun liittyvien sääntöjen laatimiseksi ja täytäntöön panemiseksi EU:n lainsäädännön mukaisesti ftalaattien käytön rajoittamiseksi rakennusmateriaaleissa.

Suomi ei ole kommentoinut pohjoismaista yhteistyötä.

Vastaus 19. joulukuuta esitettyyn kirjalliseen kysymykseen haitallisista ftalaateista

Annicka Engblom (M), Christina Gestrin (rpk), Sara Karlsson (S) ja Knut Storberget (A) ovat esittäneet Pohjoismaiden hallituksille kysymyksen:

Ovatko Pohjoismaiden hallitukset toteuttaneet tai suunnitelleet toimia, joilla voitaisiin lopettaa haitallisia ftalaatteja sisältävien tuotteiden hankinta kouluihin ja päiväkoteihin? ”

Vastaus:

Kaikissa Pohjoismaissa on tehty toimia tavoitteena vähentää haitallisia ftalaatteja sisältävien tarvikkeiden hankintaa kouluihin ja päiväkoteihin. Toimiin kuuluu mm. ympäristömerkittyjen tuotteiden suosiminen ja huomion kiinnittäminen ftalaatteihin julkisissa hankinnoissa, tiedon ja hyvien neuvojen jakaminen sekä kriteerien laatiminen.

Tanskassa hallitus on jo usean vuoden ajan pyrkinyt asteittain lopettamaan ftalaattien käytön. Vuonna 2013 julkaistiin ftalaattistrategia, jonka tavoitteena on tunnistaa tällä hetkellä Tanskassa ja EU:ssa käytettävät ftalaatit sekä ehdottaa toimia, joiden avulla voidaan suojella ihmisiä ja ympäristöä ftalaattien haitallisilta vaikutuksilta.

Yksi strategian painopistealueista on julkiset hankinnat. Julkisten hankintojen 290 miljoonan kokonaissumma voisi osaltaan auttaa luomaan kysyntää ja siten suurempia markkinoita tuotteille, jotka eivät sisällä ftalaatteja.

Ftalaattistrategian pohjalta Tanskan ympäristöhallitus on selvittänyt mahdollisuuksia vapaaehtoisesti vähentää kysyntää ja asteittain poistaa ftalaattipitoiset tuotteet julkisten toimijoiden tuote- ja palveluhankinnoissa. Selvitystä on tehty analysoimalla hankintakategorioita tuotteista, joissa käytetään ftalaatteja eniten sekä analysoimalla mahdollisuuksia vähentää ftalaattien osuutta näissä kategorioissa. Analyysi on pohjana ympäristöhallituksen jatkotyölle, jossa julkisia hankintoja pyritään suuntaamaan ftalaattittomiin tuotteisiin. Selvityksen päätelmien mukaan selvitykseen osallistuneet julkiset organisaatiot huomioivat jo suurelta osin ftalaattien käytön vähentämisen, mutta on alueita, joilla panosta voitaisiin vahvistaa. Näitä alueita ovat etenkin lasten askartelutarvikkeet, lääkintävälineet, huonekalut ja rakennusmateriaalit.

Myös Tanskan julkisten vihreiden hankintojen kumppanuushankkeessa on kiinnitetty huomiota ftalaatteihin. Kumppanuus on julkisen sektorin yhteistyöhanke, jonka avulla pyritään ympäristömyötäisiin hankintoihin asettamalla tietyille tuotteille konkreettiset vihreät tavoitteet. Kumppanuuden osapuolet tekevät vuosittain hankintoja 40 miljoonalla Tanskan kruunulla, mikä vastaa 13 prosenttia kaikista Tanskan julkisista hankinnoista ja yli 30 prosenttia kuntien hankinnoista. Ajatuksena on, että mitä useampi toimija asettaa

hankinnoissaan samat vihreät vaatimukset, sitä suurempi vaikutus sillä on markkinoihin.

Ftalaattien osalta kumppanuus on asettanut tavoitteet muun muassa vaippahankinnoille – vaippojen tulee täyttää pohjoismaisen joutsenmerkin ympäristökriteerit – sekä kouluihin, päiväkoteihin ja sairaaloihin hankittaville leluille. Leluille on asetettu muun muassa seuraavia vaatimuksia: *Ikäryhmään 0–6 vuotta kuuluville lapsille hankittavien lelujen ei tule sisältää ftalaatteja, bromattuja palamisenestoaineita, terveydelle haitallisia raskasmetalleja, orgaanisia liuottimia, syöpää aiheuttavia atsoveärejä, formaldehydiä, parfyymia ja hajusteita.*

Kumppanuuden osapuolet ovat lisäksi keskustelleet, pitäisikö lisäksi asettaa vaatimuksia lääkintävälineille, joiden osalta olisi tärkeää huomioida ftalaattien asteittainen poisto tai kieltö. Asiasta ei kuitenkaan ole tehty päätöstä.

Lisäksi ympäristöhallitus on yhdessä muun muassa elinkeino- ja kasvuministeriön kanssa perustanut verkkosivun, joka sisältää ohjeistusta ympäristö- ja energiavaatimusten huomioimiseksi julkisissa hankinnoissa 19 eri tuotealueella.

Kestävien hankintojen foorumi, jonka toiminta perustuu tiedonjakoon, on järjestänyt useita tapahtumia keskittyen muun muassa ftalaattipitoisuuksiin julkisissa hankinnoissa. Foorumi tiedottaa säännöllisesti alan ajankohtaisista uutisista verkoston 650 jäsenelle.

Tanskan hallitus pyrkii jatkuvasti myös edistämään Joutsenmerkin ja EU:n kukkamerkin käyttöä ja näin edistämään ftalaattien käytön asteittaista lopettamista.

Islannin ympäristöhallituksella on ohjeita vihreään elintapaan verkkosivustossaan <http://www.ust.is/einstaklingar/graenn-lifsstill>. Ympäristöhallitus antaa terveyden ja ympäristön huomioivia neuvoja muun muassa koulutarvikkeiden hankintaan. Tietoa on muun muassa ftalaattien haitallisista vaikutuksista pehmeässä muovissa ja kumissa sekä tavoista välttää näitä aineita koulujen hankinnoissa. Tämän lisäksi ympäristöhallitus on käynnistänyt Islannin suurimman ympäristöjärjestön (Landvernd) kanssa yhteistyöhankkeen. Landvernd johtaa vihreä lippu -hanketta Islannin kouluissa. Hankkeen tavoitteena on kannustaa ympäristömyötäisempiin hankintoihin Islannin kouluissa.

Norjan ympäristöhallitus seuraa REACH-asetuksen ftalaattimääräyksiä, jotka kattavat kaikki lelut ja tietyt kaikkein pienimmille lapsille tarkoitetut tuotteet. Valvontatulokset osoittavat, että tällaisissa tuotteissa on nykyään harvoin ftalaatteja. Koulutarvikkeet eivät sisälly määräyksiin. Ympäristöhallitus on pistokokeissa löytänyt ftalaatteja joistakin koulutarvikkeista.

Norjassa ympäristömerkintöjä hallinnoiva säätiö päättää Joutsenmerkin kriteereistä sekä merkinnän myöntämisestä. Ympäristöhallitus osallistuu kriteerien laatimistyöhön. Lisäksi hallitus tiedottaa tuotteiden mahdollisesti sisältämistä vaarallisista aineista sekä joutsenmerkittyjen tuotteiden turvallisuudesta. Tiedotusta tehdään esimerkiksi erdetfarlig.no- ja miljostatus.no-sivustojen kautta, joita käyttävät muun muassa koulut, kuluttajat ja yritykset.

Norjan hallinto- ja tietotekniikan virasto (Difi) päättää ja laatii ympäristökriteerit, joita julkisia hankintoja tekevien suositellaan hyödyntävän tavaroiden ja palvelujen hankinnassa. Tavoitteena on minimoida julkisten hankintojen haitallista ympäristökuormitusta. Difi on tehnyt yhteistyötä muun muassa ympäristöhallituksen kanssa tuotekriteerien osalta: <http://www.anskaffelser.no/miljo>.

Ruotsin hallitus on antanut kilpailuvirastolle tehtäväksi laatia hankintakriteerit ja kehittää kokonaisvaltainen tukijärjestelmä myrkyttömän päiväkodin luomiseksi. Toimeksiantoon sisältyy kokonaiskriteeripaketin laatiminen, johon kuuluu myös ohjeaineistoa, jonka tavoitteena on auttaa julkisista hankinnoista vastuussa olevia tahoja asettamaan kemikaaleja koskevia kriteerejä päiväkotien hankinnoissa. Paketin tulee toisaalta sisältää olemassa olevat kriteerit muun muassa tekstiilien ja elektroniikan terveys- ja ympäristövaatimusten osalta, toisaalta uusia kriteerejä esimerkiksi leluille, petivaatteille ja ruoanvalmistukseen ja ruokailuun liittyville tuotteille. Kokonaisuuden tulee myös tarjota tukea hankinnoista vastaaville tahoille esimerkiksi tiedotusaineiston, verkkokoulutuksen tai neuvontapalvelun kautta. Työstä on annettava selvitys viimeistään 4. toukokuuta 2015.

Pohjoismaiden neuvoston kirjallinen kysymys E 33 haitallisista ftalateista rakennusmateriaaleissa

Suomi

Hallitusohjelman mukaan vuonna 2006 laaditun kansallisen kemikaaliohjelman toteutus jatkuu. Hallitus edellyttää nykyisten toimien riittävyuden arvioimista YK:n kansainvälisen tavoitteen saavuttamiseksi Suomen osalta kemikaalien terveys- ja ympäristöriskien minimoimisessa vuoteen 2020 mennessä. Yksi ohjelman konkreettisista toimenpiteistä on nanomateriaalien, kemikaalien yhteisvaikutusten ja hormonitoimintaa häiritsevien aineiden tutkimuksen lisääminen. Kemikaaliturvallisuuden parantamisen kannalta keskeisenä on pidetty myös aktiivista viestintää ja käytännön kemikaalitietouden välittämistä kuluttajille, elinkeinonharjoittajille ja politiikan päättäjille. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) johdolla on laadittu eri viranomaisten ja tutkimuslaitosten kanssa yhteistyössä vaarallisia kemikaaleja koskeva viestintäsuunnitelma 2014–2020. Tukes on muun muassa laatinut myös Turvallinen koti lapselle -oppaan, jossa käsitellään kemikaaleja huonekaluissa, tekstiileissä, leluissa, pesuaineissa ja leikkipaikkojen varusteissa.

Suomessa on pyritty aktiivisesti vähentämään rakennusmateriaalien vaarallisten aineiden pitoisuuksia sisäilmassa sekä viranomaisten että alan itsensä toimesta. Sisäilmaluokitus on johtanut huomattavaan vähennykseen rakennusmateriaalien päästöissä yleisesti ja Suomi seuraa EU-tason yhtenäistämistyötä ja vaarallisia aineita koskevia päätöksiä sekä keskustelua ftalaattien käytöstä ja niihin liittyvistä terveysriskeistä. Useat suomalaiset lattiamateriaalin tuottajat ovat alkaneet korvata ftalatteja vähemmän vaarallisilla aineilla ja hyödyntävät tätä myös markkinoinnissaan.

Yhteispohjoismaisella Joutsen-ympäristömerkillä on kriteerit muun muassa lattiamateriaalille. Kriteerit on laadittu yhteistyössä alan kanssa ja niiden mukaan ftalatteja ei pidä käyttää joutsenmerkityissä tuotteissa. Suomi pitää tuotteiden ympäristömerkitsemistä ja siihen liittyvää neuvontapalvelua hyvänä tapana saavuttaa tuottajat, hankkijat ja kuluttajat sekä vaikuttaa heihin, ja Suomi tekee jatkossakin mielellään pohjoismaista yhteistyötä vaarallisten kemikaalien ja ftalaattien osalta.